

Урош Сџанковић, асистент
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду

ЦРТИЦЕ О ПРИМЕНИ И ИЗМЕНАМА УРЕДБЕ О ШУМАМА (1857)¹

Сажетак: У раду се износи неколико података о примени Уредбе о шумама (1857) и њеним изменама. Пажња је посвећена примени најважнијих одредби овог прописа – о крчењу шума и разрађивању забрана. Наводе се неки појединачни примери кршења Уредбе поводом којих је власт остала немоћна. Излажу се иницијативе народа за промену неких чланова Уредбе, а затим и саме измене. Оне су појмом подвргнуте анализи ради утврђивања разлога збој којих су усвојене. Најпоследњу, аутор покушава да установи зашто је покушај да се Уредбом шуме боље заштити био безуспешан.

Кључне речи: Уредба о шумама (1857), сеча шуме, торосеча, уништавање шуме, Светоандрејска скупштина, законодавство о шумама.

I

У првој половини XIX века Србија се све више насељава. Расте природни прираштај и земљу настањују досељеници из суседних предела – Црне Горе, Босне, Херцеговине, Бугарске. Новим становницима је требало обезбедити средства за живот. У ондашњим условима, најбоље такво средство је била земља. До ње се најлакше могло доћи крчењем шума. Та појава је, међутим, временом почела да поприма забрињавајуће размере. Чак и при ондашњем, ниском степену еколошке свести, диже се глас против немилосрдног сатирања шума.

---

¹ Рад је резултат истраживања на пројекту „Биомедицина, заштита животне средине и право“ број 179079 који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја.

Ти гласови су 1857. довели до доношења *Уредбе о шумама*. Она је прописала врло високе таксе за горосечу и максимално пооштрила услове за сечу шуме.² Сматарало се да ће строгост Уредбе спречити прекомерну сечу и допринети обнављању озбиљно смањеног шумског фонда.

II

Већ први извештаји окружних начелника су демантовали овај оптимистичан став. У почетку се кренуло путем заваривања. Начелници су извештавали да је народ задовољан издавањем Уредбе и захвалан влади на њеном доношењу. Неки мало реалнији, попут Илије Гарашанина, признавали су да пријем Уредбе у народу није добар, али су кривицу за то сваљивали на окружне начелнике који нису тумачили пропис на одговарајући начин. Таква искривљена слика стварности је и кнеза Александра Карађорђевића одржавала у уверењу да је Уредбу могуће спровести.³

На терену се видело нешто сасвим другачије. Народ је гласно негодовао, ширили су се гласови о могућим бунама. Власт је поводом тога вршила многобројне истраге. Премда се показало да неће бити никакве буне, расположење народа вероватно није било далеко од тога.⁴ Да је имао ко да га организује, вероватно би разлога за бојазан заиста и било.

Тиме су властодршци били стављени на испит. Постављала су се питања хоће ли држава инсистирати на доследној примени Уредбе упркос великом противљењу народа и силом скршити његов отпор или ће се пак, из разлога опортунитета, овај пропис тумачити растегљивије? На ова два питања покушаћемо да одговоримо у тексту који следи.

Највеће огорчење у народу су изазвале две одредбе – крајње рестриктивни услови за крчење шуме и обавеза разградње приватних забрана подигнутих после 23. марта 1840. Осим тога, процедура за доделу искрченог земљишта је била компликована и скупа. Било је врло тешко очекивати да ће се ове одредбе примењивати. Тешко се могло замислити како би неко могао да прошири своје мало имање осим крчевином, а још незамисливије да би се одрекао онога што већ држи. Најзад, народ би предуго чекао доделу земљишта, чији су трошкови били већи од користи коју земља даје.

---

² О Уредби види У. Станковић, *Доношење и садржина Уредбе о сечи шуме од 1857, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* XLVI/2 (2012), стр. 405–411.

³ *Писма Илије Гарашанина Јовану Мариновићу I* (приредио С. Ловчевић), Београд 1931, стр. 347; R. Popović-Petković, *Povezanost arhivalija državnih fondova sa fondovima privatnih zbirki i značaj njihovog konsultovanja pri obradi*, *Arhivist* XIII (1963), стр. 159–160.

⁴ Popović-Petković, *nav. delo*, стр. 160.

Народ се против Уредбе борио на два начина. Први је био отворено кршење тог прописа. Други су биле званичне молбе за њену измену.

Из постојећих извора се види да је народ једноставно остао нем на Уредбу. Шума је и надаље уништавана, а забрани остали у државини ограђивача.

Извори обилују примерима горосече. Њој нису прибегавала само приватна лица, већ и шпекуланти, али и држава.

Већ 1858, свега годину након доношења Уредбе, осликавају се први неуспеси у њеној примени. У регистру Одељења промишљености Министарства финансија за ту годину се може пронаћи податак да се у Срезу лепеничком, Округ крагујевачки, шума самовласно сече. Помоћник Начелства Округа црноречног, Павле Мутавцић, на Светоандрејској скупштини се жалио на прекомерно затирање шума за ограде. Истом приликом су се могле чути и притужбе да је у протеклој години (1857–1858) исечено више шуме него за пет година пре доношења Уредбе, при чему су највећи утамањивачи у околини Уба биле “Швабе”⁵ Немајући сопствених шума, десет села из околине Голупца, служили су се голубачким и затирали их без милости. Жалећи се на неправичност Уредбе, посланици Округа чачанског су указивали на велике размере затирања горе ради шпекуклације.⁶

Размере горосече постале су још веће 1859. У земљи је тада владало несређено стање. На Светоандрејској скупштини је донета одлука о збацивању са престола кнеза Александра Карађорђевића и устоличењу Милоша Обреновића. На почетку његове владавине јавља се анархија. Стари органи власти више немају ауторитет, а нови га још нису успоставили. Жељан одушка, народ ради све оно у чему је протеклих година био спутаван, тако да шума поново страда.

Регистар Одељења промишљености за 1859. доноси помен о некаквом распису да се шума не тамани. Он, изгледа, није много помагао. Према подацима из регистра, у сечи су предњачили Турци. Извесни Мујо Хаџић из Јање је исекао много шуме на државној ади Малој Циганли на Дрини, а од Турака су страдале и шуме на ужичкој граници и планини Јеловој гори. У конатичкој општини у самовласну сечу су се упустили пинтери и нека друга лица. У представци Министарства финансија Државном савету од 19. марта 1859. упозорава се да неки крајеви Србије озбиљно оскудевају шумом и да то прети целој држави ако се уништавање горе настави.⁷

⁵ С обзиром на тада распрострањен обичај да се и прекосавски Срби зову “Швабама”, не морају нужно бити у питању Немци.

⁶ Архив Србије, Регистар Одељења промишљености Министарства финансија за 1858, под “Ш”, бр. 40; А. Раденић, *Светоандрејска скупштина*, Београд 1964, стр. 74, 76, 129, 158.

⁷ АС, Регистар МФ-П, под “Ш”, бр. 2, 4, 5, 8, 31; АС, Државни савет (даље: ДС) предмет бр. 168 за 1859, Министарство финансија Савету бр. 1012, Београд 19. III 1859.

Пошто су се политичке прилике средиле, у наредним годинама затирање шума је мало спласнуло. То, наравно, никако не значи да га није било. Да га буде, и то не у малом обиму, постарала се сама држава. Државни савет је одобрио одлуку Министарства финансија да се Начелству округа београдског дозволи да за потребе изградње макишког друма на Ади Циганлији и Мацар-ади одесче 190500 врбових и јовових прUTOва и 50960 колаца.⁸

Разграђивање забрана се завршило потпуним неуспехом. Тек што је Уредба издата, министар унутрашњих дела је издао распис да се они не разграђују, што је представљало признање да држава са овом појавом неће моћи да изађе на крај.⁹ Затим је уследило још неколико догађаја који су поткрепили тај закључак. У допису кнезу Аклександру Карађорђевићу од 25. фебруара 1858. Савет је изнео тврдњу да судови олако одобравају пренос својине и терета на земљи под шумом, што је било посредно признање да је држалац забрана и његов власник.¹⁰

Недуго после тога, начелник Среза студеничког је пропутовао поверени му срез. На путовању се уверио да у срезу готово да нема човека који није незаконито дошао до неког комада земље и молио да, због сиромаштва овог краја, борјаци (борове шуме) остану у својини оних који су их заузели.¹¹ Налазећи се у недоумици шта да ради, Начелство округа чачанског је проследило ову представку Министарству финансија. Како ни оно није знало одговор, послало је акт Савету, уз напомену да је број присвојилаца велик.¹²

Проблема са разграђивањем је било и у Округу смедеревском. Министарство финансија је 13. маја 1859. је упознало Савет са жалбом неких житеља села Ландол (Округ смедеревски) против својих сусељана који су самовласно заузели општинске бранике и молило за упутство, плашећи се да би подвргавање заузимача судском процесу произвело тешке последице. Свега месец дана касније, 15. јуна, Министарство је поново затражило савет. Овај пут га је Начелство округа смедеревског известило да су у Срезу јасеничком највише земље заузели имућни сељаци и свештеници и

⁸ АС, Министарство иностранних дела – Внутрено одељење 1860, фасцикла IV, ред 62, Државни савет кнезу Милошу бр. 872, Београд 4. V 1860.

⁹ Ловчевић, *нав. дело*, стр. 343.

¹⁰ АС, ДС 66/1858, Савет кнезу бр. 220, Београд 25. II 1858.

¹¹ Ова молба даје за право М. П. Ћирковићу, који је слабу примену Уредбе приписивао тиме што је заштита шуме била стављена у дужност општинским и полицијским властима. Види М. П. Ћирковић, *Шумарство и шумарске њрилике у Србији у: Pola stoljeća šumarstva 1876–1926*, Zagreb 1926, str. 159–160.

¹² АС, ДС 1096/1859, Начелник Среза студеничког Начелству округа чачанског бр. 639, Рашка 30. V 1858; Министарство финансија Савету бр. 1853/858, Београд 14. VII 1859.

скренуло пажњу да би било неопортуно приступити разградњи забрана, пошто присвојилаца има много.¹³

Званична акција народа није била ништа мање значајна од безначајне. Испољавала се у два облика: или је тражена измена или пак укидање Уредбе. Изузев једне, молбе народа Округа пожаревачког да се шума сече према старој уредби (мисли се на *Уредбу о сечи шуме* из 1839)¹⁴, све остале су упућене на Светоандрејској скупштини. За измену су се, осим народа, залагали и неки виђенији политичари. То се у првом реду односи на Тому Вучића Перишића, који је, као и увек подилазећи расположењу народа, неформално и на седницама Савета заговарао измену Уредбе.¹⁵

Молбе да се измени Уредба углавном су усмерене на три њене одредбе. Тражило се смањење износа такси за сечу дрвета, прелазак шума у својину општина и олакшање услова за крчење. Ређе су истицани захтеви да се олакша додела утрина сиромашнима и казне горосечама спуште на суме предвиђене Уредбом из 1839. У једном акту су се могле појавити и по две молбе; на пример, да се ублаже услови за крчење и шуме препусте општинама. Захтев да се Уредба укине се никад не појављује самостално. Постављен је у молбама представника ђаковачке и маиначке општине, и то алтернативно: да се Уредба или укине или „сасвим преиначи”.¹⁶ Полазећи од најзаступљеније молбе на Скупштини, она је затражила од Савета да се таксе за сечу шуме поново наплаћују 1 грош.¹⁷

По окончању рада Светоандрејске скупштине, формиран је одбор који је требало да размотри захтеве народа. Тај одбор је узео у разматрање и представке о шумама. Завршивши свој рад, 8. и 9. јануара 1859. је издао два акта у којима је назначио смернице за измену Уредбе о шумама. Први је више апстрактног карактера: говори о праву својине на шумама, поступку добијања дозволе за сечу и сл. Највећи простор је посвећен општинским шумама, из чега се јасно назире намера да се већина њих пређу у својину општина. Цео поступак одобравање сече је неодољиво подсећао на Уредбу из 1839, чиме је у погледу заштите шума направљен корак уназад.¹⁸

¹³ АС, ДС 1096/1859, Министарство финансија Савету бр. 1775, Београд 13. V 1859; Министарство финансија Савету бр. 2029, Београд 15. VI 1859. Иначе, Министарство унутрашњих дела је 24. априла 1859. изразило став да забране Ландолаца не треба разграђивати ако би то наишло на превелик отпор. Види Б. Перуничкић, *Смедеревска Паланка и околина*, Београд 1980, стр. 718.

¹⁴ АС, МФ-П 1859, под „Ш“, бр. 37.

¹⁵ Роровић-Петковић, *нав. дело*, стр. 160; Ј. Грујић, *Зайиси Јеврема Грујића II*, Београд 1922, стр. 94.

¹⁶ Раденић, *нав. дело*, стр. 73, 76, 133, 138, 142, 147, 150.

¹⁷ АС, ДС 8/1859, Народна скупштина Савету бр. 216, Београд 31. XII 1858.

¹⁸ АС, ДС 1096/1859, Одбор Светоандрејској скупштини, Београд 8. I 1859; *Сборник свију закона, уредби и уредбени указа издани у Књажеском Србском* (даље: *Зборник закона*) I, Београд 1840, стр. 102.

Акт од 9. јануара је конкретнији. Након кратког увода, у коме се излаже шест основних принципа на којима треба да почива будућа регулација заштите шума (шуме у атарима општине припадају општини, неговање и надзор над шумама су поверени држави, на забранима заузетим до 1845. држаоци добијају право својине и др.), говори се о судбини прописа Уредбе након измене.¹⁹

У зависности од тога, разликују се четири категорије одредби. Прве би остале неизмењене. То су чланови 2, 3, 4, 6, 7, 10, 11, 12, 13, 14, 17 и 19. Друга група би такође важила и даље, али уз одговарајуће допуне (чл. 20 и 23). У трећу групу спадају оне које би претрпеле одређене измене. Реч је о члановима 1, 5, 9, 15, 21, 22, 24, 25 и 26. Само два би била укинута – 8 и 16.²⁰

Бројчано посматрано, највећи део Уредбе би остао на снази. Скоро половина Уредбе би остала неизмењена. Када се томе дода чињеница да је предвиђено укидање само два члана, површан читалац би стекао утисак да измене и нису суштинске. Такав закључак пада у воду ако се види структура измењених одредби. У питању су два члана у којима се прописују износи такси за сечу, дакле баш оно на шта се народ највише и жалио.

Одбор је предложио значајно снижење такси, тако да би оне према новом предлогу износиле за велико дрво 12, средње 4, греду или рог 1 грош, а мертек²¹ или баскију²² 10 пара уколико се дрво сече ради шпекулације, односно 2 или 1 грош, 20 или 5 пара ако се сечом дрво прибавља за сопствене потребе. На крају, Одбор је додао да треба најстроже извршавати све дотад издате законе о шумама, да се оне не би и надаље безразложно утамањивале.²³ Ова формулација је требало да замаскира узмицање државе и прикрије пораз који је претрпела у покушају да шуме боље заштити.

Два акта Одбора нису резултирала изменом Уредбе. На основу тога не треба закључити да је законодавна власт остајала глува на повике народа. Напротив; пажљиво је послушкивала у вези са чим и колико негодује, да би недостатке поправила. То је чинила на два начина: или изменом саме Уредбе или доношењем неког парцијалног прописа који регулише сечу шума. За први се определила трипут, а за други једном.²⁴ Упада у очи да је

¹⁹ АС, Народна скупштина (даље: НС) 1858, ф. II, р. 2, Одбор Светгоандрејској скупштини, Београд 9. I 1859.

²⁰ Ibidem.

²¹ Помоћна гредица, рошчић у крову зграде. Види В. Шалипуровић, *Прилози за историју грађевинарства у срдењем Полимљу у XIX веку*, Београд 1979, стр. 314.

²² Гредица која се прибија по роговима кућа и других зграда. Види В. Стеф. Караџић, *Српски рјечник*, Беч 1852, стр. 16, 159.

²³ АС, НС 1858, ф. II, р. 2, Одбор Светгоандрејској скупштини, Београд 9. I 1859.

²⁴ Пропис којим је дозвољена сеча коља и прућа на државним адама на Сави и Дунаву, донет на предлог Савета. Био је мотивисан искључиво потребама државе, тако да се њиме нећемо бавити. Види АС, МИД-В 1860, ф. IV, р. 62.

сваки пут када би била мењана Уредба формалан предлог потекао од неког државног органа, али је садржина предлога била таква да је ублажавала баш оне одредбе које су народ највише озлоједиле.²⁵

Начелство округа смедеревског је 23. септембра 1858. обавестило Министарство унутрашњих дела да му се укупно 363 лица, 319 из Среза подунавског и 44 из Среза јасеничког, пријавило ради доделе општинске шуме и утрине, али како се тај чин не може обавити због заузетости окружног инжењера, према Уредби члана комисије која оцењује оправданост доделе. Министарство је стало на становиште да је одредба о додели земље непрактична.²⁶ Због тога је 3. октобра упутило Савету предлог да се она измени. Одлуку о додели земље, сматрало је Министарство, требало би да доноси срески начелник. Он ће је подносити на одобрење начелству (вероватно окружном).²⁷

Пре него што би се упустио у одлучивање о предлогу, Савет је желео да саслуша стручно мишљење другог и другог министарства надлежног за питање шума – Министарства финансија, па му је 13. октобра проследио примљени поднесак. Министарство финансија се позитивно изјаснило о њему. Стога га је Савет упутио кнежевском местозаступнику.²⁸ То питање ће ипак сачекати самог кнеза Милоша. Он се 24. фебруара 1859. сагласио са предлогом Министарства унутрашњих дела.²⁹ Тако је олакшан поступак за доделу земљишта сиромашнима.

Полазећи од жеље народа која се везано за шуме најчешће чула – да се снизе таксе за сечу шуме, Светоандрејска скупштина је одлучила да

²⁵ Осим усвојених предлога, срећемо се и са једним неусвојеним. Када је једно од начелстава упитало може ли се према Уредби дозволити да се од сувих дрва и лежећих клада жеже пепео, Министарство се заложило за решење да општине у ту сврху издају у закуп дрва из својих шума, правдајући то економским разлозима. Разлози вероватно нису били чисто економске природе. Власт је свакако желела да прошири могућности за експлоатацију шуме како би додатно ублажила незадовољство народа због материјалне оскудице. Види АС, ДС 928/1860, Министарство финансија Савету бр. 496, Београд 11. XI 1860.

²⁶ Према члану 27 Уредбе, о додели земље сиромашнима је одлучивала комисија коју би сачињавали срески начелник, окружни инжењер и месни кметови, а коначну реч би давало Министарство финансија. Види Станковић, *нав. дело*, стр. 410.

²⁷ АС, ДС 20/1859, Министарство унутрашњих дела Савету бр. 1038, Београд 3. X 1858.

²⁸ Изабран за кнеза на Светоандрејској скупштини, Милош Обреновић је, будући у иностранству, свог приврженика Стевчу Михаиловића именовоа за “местозаступника” до повратка у земљу. Види С. Јовановић, *Друџа влада Милоша и Михаила*, Београд 1933, стр. 11.

²⁹ АС, ДС 20/1859, Савет Министарству финансија бр. 1319, Београд 13. X 1858; Министарство финансија Савету бр. 3474/1858, Београд 3. I 1859; Савет кнежевском местозаступнику бр. 41, Београд 22. I 1859; Кнез Милош Министарству унутрашњих дела бр. 70, Београд 24. II 1859.

узме ствар у своје руке. Тако је 31. децембра 1858. предложила Савету да се дозволе за сечу шуме, као и раније, наплаћују 1 грош. Савет је 12. јануара 1859. проследио предлог кнезу. Он је 20. априла дао сагласност на предложену меру.³⁰

Упознато са стањем ствари и стога реалистично у погледу примене Уредбе, Министарство унутрашњих дела је већ 30. октобра 1857. поднело своје примедбе на Уредбу у 13 тачака. Ради разматрања тих примедби, Савет је 26. новембра формирао петочлану комисију. У њен састав су ушли министри унутрашњих дела и финансија, Константин Николајевић, тј. Јован Мариновић, и три државна саветника – Александар Ненадовић, Антоније Мајсторовић и Ранко Матејић. Задаци комисије су били да упореди Уредбу са примедбама и допуном Уредбе од 1. октобра 1857.³¹ и поднесе Савету мишљење о основаности предлога Министарства.³²

Комисија је поднела извештај 18. јануара 1859. Усвојила је неке примедбе Министарства, и то управо оне које су се односиле на олакшање могућности за сечу шуме и легализацију до сада забрањених забрана. Комисија је прихватила став Министарства да општинама треба дозволити сечу родне³³ и забрањене неродне горе³⁴ за потесе.³⁵ Такође је одлучила да се, у одређено доба године (у децембру, јануару и фебруару) и на местима која ће одредити срески начелници, дозволи сеча родне горе ако је она до те мере разређена да више не може да служи ни за шта осим за огрев.³⁶

Обавеза разградње забрана је примедбама комисије у доброј мери релативизована. Прво, забрањена земља се неће разграђивати уколико је већ претворена у зиратну земљу.³⁷ Ако у захватини која је у већој мери отребљена има и жирородних грмова, и захватина и грмови остају у својини захватача. Неће бити разграђени ни забрани које је неко од малена подизао, као ни они који су додељени у складу са чланом I *Уредбе за чување жирородне горе* (1845)³⁸, купљени на лицитацији или коначном судском

³⁰ АС, ДС 8/1859, Народна скупштина Савету бр. 216, Београд 31. XII 1858; Савет кнежевском местозаступнику бр. 1710/1858, Београд 12. I 1859; Кнез Савету бр. 36, Београд 20. IV 1859.

³¹ Види Станковић, *нав. дело*, стр. 412.

³² АС, ДС 155/1858, Савет кнезу бр. 66, Београд 21. II 1858.

³³ Родна гора је дрво које рађа жир.

³⁴ Ради се о дрвету које не даје жир.

³⁵ Више њива или ливада које загради општина или неколико људи. Види Караџић, *нав. дело*, стр. 554.

³⁶ АС, ДС 155/1858, Комисија Савету, Београд 18. I 1859.

³⁷ Онај који се обрађује, засејан усевима, обрадив. Види *Речник српскохрватској књижевној и народној језика* VII, Београд 1971, стр. 44.

³⁸ Предвиђа услове под којима се дозвољава крчење шуме и разграђивање самовласно подигнутих забрана. Види *Зборник закона* III, Београд 1847, стр. 29–30.

пресудом потврђени као својина држаоца. На крају, комисија је апеловала да Министарство унутрашњих дела не жури са разградњом већ ограђених забрана, већ да претходно заједно са Министарством финансија проучи на који би начин било најцелисходније извршити ту одредбу Уредбе.³⁹

Трима изменама Уредба је била потпуно обесмишљена. Уклоњен јој је *ratio existendi*. Била је највише и донета ради свођења сече на минимум и разграђивања забарана, а баш те одредбе су из ње нестале. После суштинских измена још је само формално наставила да важи.⁴⁰ Стога се у потпуности можемо сложити са тврђењем Министарства финансија из октобра 1858, да Уредба и поред строгости није дала никакве резултате.⁴¹ Другим речима, остала је мртво слово на папиру. У таквим условима, било је питање тренутка када ће она и формално бити укинута. На то се није дуго чекало. Већ 4. априла 1861. донета је нова, *Шумска уредба*.⁴²

III

Донета с племенитим циљем, Уредба је, као и многи други, остала мртав закон. Фактички се није примењивала, а формално је против ње отворен паралелни фронт на законодавном пољу. Ту је мењана у неколико наврата, све док није потпуно обесмишљена.

Ништа друго се није могло ни очекивати. Народ је имао велику потребу за земљом, а врло ниску или, боље речено, никакву свест о значају шума. Сматрао је да се оне просто самообнављају и да их у Србији има толико да залиха дрвета никад неће нестати. Није, међутим, био толики проблем што је то мислио народ. Његово мишљење делили су и они чије је задужење било да шуме чувају – кметови и срески начелници. Они би на сечу, по правилу, жмурили на једно или чак оба ока, а често се и придружили утамањивању шума.

Непримењивању Уредбе кумовале су и политичке прилике у земљи. Уредба је донета пред крај владавине кнеза Александра, када се ионако слаба и неомиљена државна власт није усуђивала да непопуларним потезима додатно иритира народ. Смена на престолу је још више на руку постепеном укидању уредбе. Нови владалац је морао да се покаже као бољи

³⁹ АС, ДС 155/1858, Комисија Савету, Београд 18. I 1859.

⁴⁰ Карактер измена је био такав да се код неких аутора сусрећемо и са тврдњом да је Уредба била укинута. Види С. Јовановић, *Уставобраници и њихова влада (1838–1858)*, Београд 1925, стр. 81; Н. Вучо, *Првобитна акумулација капиталала у Србији, Историјски часопис XXIX (1982–1983)*, стр. 291.

⁴¹ АС, ДС 646/1858, Министарство финансија Савету бр. 3635, Београд 28. X 1858.

⁴² Њој ће бити посвећен један од наших наредних текстова.

од претходног. А да би то показао, морао је да удовољи народним жељама. Односно, како је исправно приметио Ј. Јекић, када год би нека власт желе-ла да учини нешто више за шуму, одмах би они који су тиме били погође-ни, што сами што преко својих представника, закукали на сав глас и тако доприносили опозивању владиних мера.⁴³

Када се тежина ових чинилаца узме у обзир, нимало не чуди што је замисао да се шуми обезбеди боља заштита пала у воду. За то није било ни воље ни капацитета, што је на стање шума у Србији оставило дугорочне последице.

---

⁴³ Ј. М. Јекић, *Прилози за историју шумарства у Србији*, Београд 1928, стр. 317.

*Uroš Stanković, Assistant
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad*

Minutes on Application and Amendments of Forests Regulation (1857)

Abstract: *The article sheds light on several data about application of Forests Regulation (1857) and its amendments. Forests Regulation was aimed to procure better protection of Serbian woods, prescribing restrictive conditions under which deforestation was allowed and the obligation to dismantle illegal enclosures.*

None of the two aims was turned into reality. In an attempt to broaden their lands, people were persistent in prohibited wood-cutting. Deforestation culminated in 1859, for the reason that due to a dynastic change new government was still unable to acquire authority. Plus, the Government was unsure about people not resisting to destruction of enclosures and was thus compelled to tacitly legalize illegally occupied lands.

Formally at the initiative of state bodies, but practically at the insistence of people, the Regulation was amended three times. Firstly, the procedure according to which a piece of land is attributed to the poor was significantly simplified. Tax for wood-cutting permits was reduced to a great extent. Alterations regarding enclosure dismantling largely relativized the Regulation's provisions in terms of that matter.

The Regulation was doomed to failure due to three major factors. People had no consciousness about importance of forests and considered them self-regenerative. However, the authorities tasked with protection of woods were not any better either. On many occasions, they silently approved wood-cutting. Moreover, village and county-chiefs were not rarely actively engaged as accomplices in that crime.

Key words: *Forests Regulation, deforestation, wood-cutting, forest destruction, Saint Andrew's day Assembly, forest legislation*